

TRIBUNA

Buenaventura, víctimes del desenvolupament

Xavier Sulé

Periodista

Ha patit la guerra del país en carn pròpia. També les conseqüències del narcotràfic. Avui és la violència neoparamilitar la que continua atemorint aquesta ciutat del Pacífic colombià. Moltes de les seves comunitats afrodescendents la relacionen amb la presència de grans megaprojectes portuaris que necessiten aquest territori per a la seva expansió i una de les empreses implicades té la seu a Catalunya.

Per la seva localització estratègica, a la vora del Pacífic i a una distància de només 115 quilòmetres de Cali, Buenaventura s'ha convertit en un lloc clau per al desenvolupament econòmic de Colòmbia i que es vol consolidar com un dels grans ports d'Amèrica Llatina. En concordança amb els Tractats de Lliure Comerç ja signats i amb la conformació de l'Aliança del Pacífic, el país fa temps que posa tot el seu esforç a posicionar la connexió comercial de l'interior colombià amb els principals ports d'Àsia i els Estats Units. Es diu que avui passen per aquí el 60% de les mercaderies que entren i surten de Colòmbia.

Buenaventura existeix com a port, però no com a ciutat. Només cal veure les pèssimes condicions de vida dels seus habitants que contrasten amb la gran quantitat de megaprojectes impulsats a la ciutat, tots ells relacionats amb l'expansió portuària. I mentre el port de Buenaventura creix per millorar la competitivitat del país, la ciutat que l'alberga viu sumida en una pobresa vergonyant i conviu amb nivells de violència alarmants. Aquí la població mai ha estat una prioritat. A més, a diferència d'altres ports del món, a Buenaventura l'activitat portuària no té lligams amb l'economia local. Els béns que arriben a Buenaventura per ser exportats o importats travessen simplement

la ciutat. La taxa d'atur se situa entorn al 40 per cent.

“ Mentre el port de Buenaventura creix, la ciutat que l'alberga viu sumida en una pobresa vergonyant i uns nivells de violència alarmants ”

La situació social de Buenaventura ha estat llargament denunciada i repetidament diagnosticada però, lluny de millorar, segueix empitjorant dia rere dia. No hi ha hagut inversió ni en educació ni en salut; l'hospital públic va ser fins i tot tancat i la taxa de pobresa arriba al 80 per cent.

La violència

A la situació d'empobriment se suma la guerra que viu la regió i la ciutat des de fa quinze anys. El narcotràfic i el conflicte armat hi van arrelar primer amb l'arribada de la guerrilla de les FARC i més tard, dels grups paramilitars, reconvertits avui en bandes criminals conegudes com Los Urabeños o La Empresa. El conflicte armat ha deixat a la ciutat més de 2.000 morts en els últims cinc anys, a més de milers de desplaçats i centenars de desapareguts.

I encara que la violència ha minvat una mica, els anomenats grups neoparamilitars segueixen imposant la seva autoritat en molts barris, establint un ferri control social, cobrant impostos i extorsionant. El cim de la seva estratègia van ser fins fa poc temps les anomenades *casas de pique*, habitatges repartits per tota la ciutat on portaven a les víctimes per esbocinar-les.

Però no només ha estat la guerra. Molts es pregunten el per què de tanta violència i si aquesta té alguna relació amb l'expansió portuària de la ciutat. El senador Alexander López, del progressista Polo Democrático, està segur que sí. “El que s'està generant a Buenaventura és un escenari de terror perquè la població abandoni el territori. De les 340.000 persones que té el municipi, més de 140.000 han estat desplaçades en els últims vint anys. La majoria habitaven als barris de baixamar, el lloc on es ve construïnt

la infraestructura portuària”, afirma. Moltes organitzacions socials de la ciutat també estan convençudes que aquesta violència respon a interessos empresarials i que els paramilitars només fan la feina bruta.

Un mar de megaprojectes

La Societat Portuària de Buenaventura, hereva de la privatitzada Ports de Colòmbia, controla encara el 70 per cent de les mercaderies que passen per la ciutat. Però, des de fa alguns anys, han arribat a Buenaventura els grans operadors portuaris del món. Un és l'espanyol Terminal de Contenidors de Buenaventura (TCBUEN), filial de l'empresa Grup Marítim Terminal de Contenidors de Barcelona (Grup TCB) amb seu a la capital catalana.

Què fa una empresa catalana fent negocis enmig de tanta barbàrie? Aquesta va ser la pregunta que va moure a la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia a realitzar un informe sobre l'actuació d'aquesta empresa a la ciutat colombiana. L'informe¹ qüestiona l'actuació de l'empresa i considera que la seva inversió a Buenaventura s'ha desenvolupat en un context de greu violació dels drets humans. També assenyalava que l'activitat de TCBUEN ha fet inviable la vida als barris de la Immaculada i Santa Fe, adjacents al projecte. La Taula recorda, a més, que l'empresa no va realitzar cap consulta prèvia amb les comunitats.

“ Són moltes les veus crítiques que sostenen que fer un port de matèries inflamables enmig d'una ciutat és una autèntica aberració ”

La líder comunitària Rocío del Pilar Segura, veïna de la Immaculada, viu a només vint metres de TCBUEN separada per un mur. Segons Segura, l'empresa no els deixa dormir perquè el soroll que genera el moviment de càrrega i descàrrega és insuportable. També diu que les vibracions ocasionen esquerdes a les cases i que l'empresa va prometre donar feina a molta gent de la comunitat i després no ho va complir. Els veïns i veïnes afectades es queixen també de la pèrdua dels espais comunitaris recreatius i de la

inseguretat vial que provoca la via per on diàriament passen centenars de camions. Així mateix, denuncien l'impacte negatiu sobre l'ecosistema de manglar i l'activitat pesquera tradicional.

L'estudi d'aquest cas es va presentar l'abril passat al Parlament de Catalunya amb la intenció de reobrir el debat sobre la necessitat d'exercir mecanismes de control sobre les empreses transnacionals que actuen a l'exterior i poder crear en el futur un observatori sobre la matèria. L'empresa va ser convidada aquell dia a donar explicacions, però no va comparèixer. Sí que va acceptar reunir-se amb la delegació catalana que, també l'abril passat, va visitar Buenaventura a la pròpia seu bonaverenca de TCBUEN. El seu gerent, el valencià Miguel Ruiz, va negar totes les acusacions, va reiterar que no estaven obligats a fer cap consulta prèvia i va desmentir que la implantació de l'empresa generés un desplaçament massiu. “Únicament vam afectar 33 famílies que van ser reubicades i una zona de 142 hectàrees de manglar que vam repoblar en un altre lloc. Les ampliacions futures no tindran afectació sobre els barris. Nosaltres paguem 23.000.000 pesos anuals al govern en impostos i no tenim culpa que no reverteixin a la ciutat”, va assegurar.

“ “El que s'està generant a Buenaventura és un escenari de terror perquè la població abandoni el territori” ”

TCB va vendre fa uns mesos la seva part accionarial majoritària al grup danès Maersk APM Terminals i està a l'espera de veure com acaba l'escàndol en el qual es va veure embolicat a Guatemala per un presumpte cas de suborn i pel qual la Interpol va emetre una ordre de recerca i captura contra el president de la companyia, Àngel Pérez Maura.

TCBUEN va arribar a Buenaventura de la mà d'Oscar Isaza, un controvertit empresari local amb una gran influència a la ciutat, que ara té en ment realitzar un nou i ambiciós complex portuari que ocuparia 150 hectàrees de la badia bonaverenca. El projecte, conegut com a Puerto Solo, tindrà terminals per a diferents usos energètics

des d'on es podrà transportar petroli, gas propà o butà, entre altres matèries primeres. Amb tot, ja són moltes les veus crítiques que sostenen que fer un port de matèries inflamables enmig d'una ciutat és una autèntica aberració.

A Buenaventura ha desembarcat també el multimilionari filipí Enrique Rickie, un dels grans magnats portuaris del món i que aviat posarà en funcionament el terminal d'Aguadulce. El nou port ocuparà unes 225 hectàrees i afecta la zona anomenada del Baix Calima. També hi ha altres projectes relacionats amb l'activitat portuària que tenen o tindran un gran impacte, com els molls de carbó a cel obert i la futura construcció d'un altre port a la part més exterior de la badia .

“ Qualsevol pla ha de tenir en compte la població afrodescendent, la seva cultura i idiosincràsia ”

Som Pacífic

Enmig d'aquest complex context de violència i interessos econòmics hi viu una població majoritàriament afrodescendent. Són comunitats negres del Pacífic que tracten, malgrat tot, de seguir construint les seves pròpies formes de vida i de no perdre la identitat. Per a ells el territori té una gran importància que és veu amenaçada per un model de desenvolupament que – diuen – vulnera els seus drets ancestrals constitucionalment reconeguts.

Precisament, el pla de desenvolupament de Buenaventura, conegut com Màster Pla, el va realitzar la consultora espanyola Esteyco i conté propostes sobre les grans directrius que hauria de seguir la ciutat a quaranta anys vista. La marca Barcelona està molt present en el document que va ser elaborat per un equip d'urbanistes i tècnics de l'òrbita socialista catalana com l'exalcalde de Barcelona Jordi Hereu o l'exregidor d'urbanisme Manuel García Bragado, entre altres. La implementació del Màster Pla, actualment en *stand by*, implicaria la transformació radical de Buenaventura. Una de les propostes urbanístiques que va avalar la consultora Esteyco té a veure amb la construcció d'un dic turístic i una zona hotelera. El projecte afectaria unes 3.400

famílies que haurien d'abandonar les seves llars palafítiqúes dels barris de baixamar.

Com afirma Enrique Simonja, de Justícia i Pau, qualsevol pla ha de tenir en compte la població afrodescendent. Les comunitats afro no poden ser considerades un destorb per al desenvolupament; aquest ha de tenir en compte la seva cultura i la seva idiosincràsia, perquè un poble sense la seva cultura no val res.

1. Setge a les comunitats. Els impactes d'una empresa catalana, Grup TCB, a Buenaventura, Colòmbia., Informe de Tomàs Gisbert, Maria Jesús Pinto i Xavier Sulé.

Photography : Xavier Sulé

© Generalitat de Catalunya